

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

Nafaka Hakkı: Doğru Bilinen Yanlışlar

Av. Funda GÜNEY KÖKÇİNAR¹

GİRİŞ

Ülkemiz gündemini düzenli olarak meşgul eden, hemen hemen herkesin konu hakkında bir fikrinin olduğu, adına dernekler kurulan “Nafaka” kurumu hakkında pek çok mit ve doğru bilinen yanlışlar bulunmaktadır. Nafaka hakkının pozitif hukuktaki karşılığına baktığımızda; ülkemizde Türk Medeni Kanunu’nda düzenlendiğini görmekteyiz. Nafaka türlerini; “Tebdir Nafakası, Yoksulluk Nafakası, İştirak Nafakası ve Yardım Nafakası” olarak sınıflandırabiliriz.

Tebdir nafakası, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, haklı bir sebebe istinaden birlikte yaşamaya ara verilmesi, mutlak veya nispi butlan ya da boşanma ve ayrılık davalarının açılması halinde, hâkim tarafından eşlerin barınmasına ve geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakımı ve korunmasına ilişkin alınan önlemler kapsamında, bir eşin diğerine ödemesi gereken nafaka türüdür.² Tebdir nafakası, boşanma davası kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası yahut iştirak nafakası olarak devam eder.

Yoksulluk nafakası ise, “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan ve kusuru daha ağır olmayan tarafa geçimi için diğer eş tarafından mali gücü ile orantılı ve süresiz olarak ödenen nafakadır.” şeklinde kanunumuzda tanımlanmıştır.³ Kanun koyucu, eşler arasındaki bu bakım ve yardım yükümlülüğünün yalnızca evlilik birliği sırasında değil, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da devam etmesini öngörmüş ve bu nafaka türünü “yoksulluk nafakası” olarak adlandırmıştır.⁴ Bu nafakaya

¹ Avukat, Eskişehir Barosu, avukatfundaguney@gmail.com.

² Çitak Burçak, Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 30.

³ 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu.

⁴ Çitak, s. 15.

hükmedilebilmesi için en temel şart; kusuru diğerine oranla daha ağır olmayan eşin, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi ve hâkimden yoksulluk nafakasına hükmedilmesi yönünde talepte bulunmasıdır.

İştirak nafakası, boşanma veya ayrılık kararı verilmesi durumlarında, velayet hakkı kendisine verilmeyen ebeveynin, müşterek çocuğun bakım, eğitim, sağlık ve diğer temel giderlerine katkıda bulunmasını sağlamak amacıyla ödemekle yükümlü olduğu nafakadır. Türkiye’de basın ve medya tarafından, velayeti kendisine bırakılmayan özellikle babaların eski eşlerine ödedikleri nafaka tutarları çok fazla haber konusu edilmektedir. Bu magazinsel mahiyetteki haber içeriklerinde, hiçbir şekilde nafaka türlerinden bahsedilmemektedir. Oysa, nafaka yükümlüsü iştirak nafakası ödemektedir. Yani, kendi çocuğunun bakımı, eğitimi, sağlığı ve diğer ihtiyaçları sebebiyle nafaka ödemektedir.

I- NAFKA SÜRESİZ MİDİR?

Yıllardır süren tartışmaların odak noktalarından biri, “Eşlerin, boşanma durumunda ömür boyu nafaka ödemek durumunda kalması.” gibi bir iddiadır. Bu iddiaya yönelik olarak mevzuata baktığımızda; kanunumuzda yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ilişkin düzenlemenin mevcut olduğu açıkça görülmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 176’ncı maddesinin üçüncü fıkrası; *“İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.”* şeklindedir. Nafaka yükümlüsü olan taraf, eğer nafaka ödemediği kişi başka biriyle fiilen evli gibi yaşıyorsa ya da karşı tarafın yoksulluk durumu sona erdiyse - *örneğin asgari ücretten daha fazla kazandığı bir işte çalışıyorsa*- yahut nafaka ödenen kişinin haysiyetsiz hayat sürmesi halinde “nafakanın kaldırılması” davası açarak yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep edebilir.

Türk Medeni Kanununun 176’ncı maddesinde nafakanın ödenme biçimine dair de düzenleme yapılmıştır. Kanuna göre, yoksulluk nafakasının toptan veya

durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir. Hakimin nafakanın toplu ödenmesine karar verdiği durumlarda toplu ödeme yapılabilir. Burada durumun gereklerine göre ibaresine kısa süreli evlilikleri örnek gösterebiliriz.

Görülebileceği gibi, nafakanın kaldırılmasına neden olabilecek durumlar kanunda sıralanmıştır. Nafakanın toplu ödenmesine ilişkin de düzenleme mevcuttur. Dolayısıyla nafakanın pratikte “süresiz” olması gibi bir durum da söz konusu değildir.

II- TÜRKİYE’DE NAFKA MİKTARLARI

Türkiye’de nafaka konusundaki verilere devlet temelinde ne yazık ki ulaşmak mümkün değildir. Kadın dernekleri ve kadın vakıfları tarafından hazırlanan raporlarla verilere ulaşılabilmektedir. Elimizdeki en güncel veriler, 2024 yılında hazırlanan Kadın Dayanışma Vakfının Yoksulluk Nafakası İzleme Raporu’nun verileri olup; bu verilere baktığımızda hükmedilen nafaka miktarlarına ilişkin fikir edinmemiz mümkündür.⁵ Yapılan bu araştırmada 16 farklı ilde Aile/Asliye Hukuk Mahkemelerince görülmüş 155 adet boşanma davası ve boşanma sonrası açılan nafaka davası dosyaları incelenmiştir. Dosyaların 118’i hem boşanma hem nafaka davası olarak, 37’si ise yalnızca nafaka davası olarak açılmıştır. İncelenen boşanma davası dosyalarının yüzde 88,4 gibi önemli bir oranında şiddet iddiası bulunmaktadır. Dosyalardaki şiddet iddialarının yüzde 97’si psikolojik şiddet, yüzde 73’ü fiziksel şiddet, yüzde 60’ı ekonomik şiddet, yüzde 17’si cinsel şiddet ve yüzde 1’i dijital şiddet iddiasıdır.

İncelenen dava dosyalarında yüzde 25 oranında ceza soruşturması/kovuşturması bulunuyor. Yani araştırma sonuçlarına göre her dört nafaka davası dosyasından birinde ceza soruşturmasına konu toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik ve ev içi şiddet söz konusu. **Dava dosyalarının yüzde 42’sinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un uygulaması doğrultusunda verilmiş koruyucu mahiyette kararlar var.**

⁵ <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/yoksulluk-nafakasi-arastirma-raporumuz-yayimlandi/>

Yargılama masrafları bakımından adli yardıma hükmedilen dosyaların oranı ise yüzde 34 olup bu kararların yüzde 96'sı kadınlar için verilmiştir. Adli yardım kararı olmayan dosyaların dava masraflarının yüzde 29,03'ü kadınlar; yüzde 27,10'u ise erkekler tarafından ödenmiştir. İki dosyanın masrafları ise davayı açan reşit çocuklar tarafından ödenmiştir. Adli yardım al(a)mayanlar bakımından davalar açılırken ve dava süresince ödenmesi zorunlu mahkeme masrafları genellikle bağlanan nafaka miktarlarına oranla yüksektir. Dava masrafları yükselen enflasyon oranları ile birlikte artmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen dosyalarda davalara taraf olan kadınların toplumsal konumları genel itibariyle erkeklerden geridir. Kadın ve erkekler arasında eğitim düzeyi bakımından tespit edilen paralellik ise meslek ve gelir düzeyi itibarıyla yaşanan uçurumu daha da ilginç kılıyor. Davalara taraf kadınların yüzde 2,7'si okuma yazma bilmezken, yüzde 13'ü ilkokul, yüzde 8,7'si ortaokul, yüzde 33,9'u lise, yüzde 30,4'ü üniversite, yüzde 6,5'i yüksek lisans mezunudur. Erkeklerin ise yüzde 15'i ilkokul, 11'i ortaokul, 30'u lise, yüzde 35'i üniversite ve yüzde 2'si yüksek lisans mezunudur. Dosyalardaki verilere göre işsiz kadınların oranı yüzde 48 iken erkeklerde bu oran sadece yüzde 9'dur. Dosyaların içeriklerindeki bilgilere göre, herhangi bir geliri olmayan erkeklerin oranı sadece yüzde 7 iken, kadınların yüzde 47'si herhangi bir gelire sahip değildir. Erkeklerin yüzde 80'i asgari ücret ve üzeri ücrete çalışırken bu oran kadınlarda yüzde 46'dan ibarettir. Araştırma sonuçlarına göre nafaka davalarına taraf olan kadınlar içinde işsiz olanların sayısı 2019 Araştırmasına göre yaklaşık üç kat fazladır.

Boşanma ve nafaka davalarında, nafaka taleplerinin müşterek çocukların varlığı ile önemli ölçüde ilişkili olduğu anlaşılmıştır. İncelenen boşanma dosyalarında davaya taraf kadın ve erkeklerin sadece yüzde 14,41'inin müşterek çocuğu bulunmazken, yüzde 85,59'unun bir ya da daha çok müşterek çocukları bulunuyor. İncelenen dava dosyalarında müşterek çocukların velayetleri büyük oranda kadınlar tarafından talep edilmiştir.

İncelenen boşanma davası dosyalarındaki nafaka taleplerinin yüzde 62'si kadınlar için tedbir nafakası, yüzde 67'si yoksulluk nafakasıdır. Nafaka taleplerinin

ağırlıklı olarak müşterek çocukların ihtiyaçlarına yönelik olduğu gözlenmektedir. Ergin olmayan ortak çocuk bulunan boşanma davası dosyaların yüzde 83'ünde çocuk için tedbir, yüzde 96'sında çocuk için iştirak nafakası talebi bulunmaktadır.

Nafaka davalarına ilişkin kararlara bakıldığında ise her iki araştırmada da çocuklar için yapılan nafaka taleplerinin mahkemeler tarafından kabul oranının kadınların kendileri için talep ettikleri nafakalardan çok daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yargıtayın içtihadına rağmen, yoksulluk durumu günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmemektedir. Enflasyon oranına paralel şekilde artan nafaka taleplerine mahkemeler cevap vermemiş ve nafaka miktarlarında anlamlı bir artış söz konusu olmamıştır. İncelenen dosyaların yüzde 48,72'sinde mahkemeler tarafından 501-1500 TL arasında yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir ve bu aralıktaki yoksulluk nafakalarının ortalaması 997,37 TL'dir. **Tüm aralıklar için Mahkemeler tarafından verilen yoksulluk nafaka miktarlarının ortalaması ise sadece 1.179,40 TL'dir.** Bu ortalama o dönemin mevcut asgari ücretin yüzde 6,9'una karşılık gelmektedir. Son açıklanan verilere göre (Ağustos 2024) ortalama yoksulluk nafakasının açlık sınırına oranı yüzde 6,21, yoksulluk sınırına oranı yüzde 1,87'dir. Kadınların tek başına yaşam maliyetine oranı ise yüzde 4,72'dir.

Karşılaştırmalı verilerin ortaya koyduğu en çarpıcı sonuçlardan biri ise; 2019 Yoksulluk Nafakası Araştırmasında hesaplanan nafaka miktarı ortalaması olan 370 TL'nin dolar bazında 2024 yılı karşılığının 2.188 TL oluşudur. Dolayısıyla 2019 koşullarında yetersiz olan nafaka tutarında artış olmamış; aksine dolar bazında ciddi bir azalma meydana gelmiştir.

2019 Araştırmasında nafakanın ödenmemesinin en önemli nedeni nafaka yükümlüsünün isteksizliği olarak ortaya çıkarken, 2024 yılında en önemli neden kadınların, mal varlığı olmayan ya da düzenli çalışmayan erkeğin uygulayacağı şiddetten korktuğu için hakkını arayamaması olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekten de ödenmeyen nafakalar için icraya başvurma oranının beş sene içinde yüzde 44,3'ten

yüzde 38'e düştüğü görülmüştür. Araştırma sonucuna göre, mahkemeler tarafından hükmedilen nafakaların yüzde 44'ü nafaka yükümlüleri tarafından ödenmemiştir. Kadınların hükmedilen nafakaları tahsil edememesinin nedeni büyük oranda şiddet tehdididir. Nafaka tahsilatı Mahkemeler ve İcra Daireleri gibi devlet mercileri tarafından takip edilmelidir.

SONUÇ

Tüm bu verilerden görülebileceği üzere; Türkiye'de nafaka miktarları oldukça düşük olup, tahsil edilme oranı da bir o kadar azdır. İstisnalar yahut geliri yüksek ünlülerin ödediği nafakalar magazinsel bir şekilde sürekli gündeme getirilerek aslında kadınların – *toplumsal ve ekonomik sebeplerle en çok kadınlar talep etmek zorunda kaldığı için*- en büyük kazanımı olarak nitelendirebileceğimiz nafaka hakkına saldırmak, kasıtlı olarak yapılan bir müdahaledir. Kadınların, toplumsal cinsiyet temelli olarak yaşamakta olduğu eşitsizlikler hukuk dahil her alanda kendini göstermekte olup bu sebeple kadın mücadelesi elde edilen kazanımlara rağmen ve bu kazanımlarla beraber büyümekte ve devam etmektedir. Nafaka hakkı da kadın mücadelesi için hayati öneme sahiptir. Ancak maalesef ki toplum tarafından yaratılan ve devlet tarafından da desteklenen bu yanlış algılar sebebiyle kadınların yaşadığı mağduriyet büyümektedir. Tüm bu algıların, beslenmemesi ve yıkılması için de mücadeleye yine bizler devam etmeliyiz.